

מראי מקומות - סוכה

כא:

שהוא בתוך אהל קבע, דמכיון דיש כאן חציצה ודאי מפסיקה בפני הטומאה. אבל אם ביאור הדין אהל הוא מדין מקומות, א"כ י"ל דכמו לענין הל' סוכה אמרי' דלא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע, דהיינו דהגם דיש כאן אהל, מ"מ הרי הוא נחשב כאילו הוא בתוך האהל קבע, ה"ה לענין הל' טומאה כן, דנחשב דבין הטומאה והטהרות בתוך אהל א' הן, והטהרות טמאין.

ה. חד אמר מפני שאין לה קבע

פרש"י, שמתלטלת ע"י המטה, ור"י לטעמי' דסוכה דירת קבע בעינן. והק' עליו הר"ן, א"כ הול"ל להדיא דר"י לטעמי', כדאי' בשאר דוכתי, ועוד, מ"ש מסוכה שע"ג עגלה וע"ג ספינה (וכן הק' תוס'), ומ"ש מעל גבי מטה, וכ' דאולי יש לדחות לזה. אבל הק' עוד, דאי' בגמ' דלא שנו אלא לסמוך, אבל לסכך כשרה, דלפי רש"י היינו כשסככה ע"ג יתדות תקועין שאינה מטולטלת, וא"כ לכאו' פשוט הוא. וכ' דהנכח כהראב"ה, דפי' שלא קבעה על המטה אלא סמכה עליה, ואם המטה תזוז הרי הסוכה נופלת, והיינו דאין לה קבע, דהיינו שהמטה עומדת לינטל, וממילא תפול הסוכה. וא"כ כוונת אביי דאמר לא שנו אלא לסמוך וכו' היינו, דאם סיכך ע"ג המטה כשרה, כלומר שאם נעץ קונדיסין במטה וסכך עליהן כשרה, דיש לה קבע, דאפי' אם מטלטל המטה, דאע"פ שהסוכה מיטלטלת ג"כ, אבל כיון שלא תפול, כשרה.

ה. וחד אמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה

פרש"י, הואיל ועיקרו של סכך אלו מעמידין, הוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה. וכ' הב"ח (או"ח תרכ"ט, ה') דמשמע מדברי רש"י דלאו משום גזירה הוא, אלא הוי ממש כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה, וכמו דקיי"ל דהכל הולך אחר המעמיד. אבל הר"ן כ' שהוא אסור מדרבנן, שמא יאמרו כשם שראוי להעמיד כך מסככין בו. וכ' דמה דנהגו לסכך ע"ג כתלים שאסור לסכך בהם, היינו משום דלא שכיח לסכך בהן, ועוד, דכ"ע ידעי דזהו בית דירה, ולא סוכה, הלכך ליכא למגזר (אבל הרא"ש [סי' א'] הק' על טעם דמעמידין בדבר המקבל טומאה, דא"כ איך מסככין על כותל אבנים, והניח בקו'. וע' בקרבן נתנאל [ג] דהרא"ש ס"ל דאסור מעיקר הדין, ודלא כהר"ן, ולכן שפיר הק').

ולדינא, ע' משנה ברורה (תר"ל, נ"ט) דכ' דלכתחלה נכון להזהר בזה. והא דאינו מעיקר הדין, ביאר בשעה"צ (ט) דרבים פוסקים כחכמים דמתני', ואפי' לר"י י"א דעיקר הטעם הוא הטעם הא' של הגמ', דאין לה קבע. ומה שנכון להזהר הוא כדי לצאת כל הדעות, כי יש פוסקים המחמירים בזה.

עוד בענין מעמיד, ע' בחזו"א (או"ח קמ"ג, ב') דהביא דברי המג"א

א. והרי מטה דיש בה כמה אגרופין, וכו'

ע' בתוס' בעמוד א' דהק' לענין דלת, דהא נעשה בידי אדם, וא"כ מה שייך להק' מזה על שי' ר' יהודה, ע"ש מש"כ בזה. וע' בריטב"א שם, שהעיר קו' זו גם מהא דמטה, וכ' דקו' מעיקרא ליתא, דמה דאמרי' דצריך להיות אהל הנעשה בידי אדם, הכוונה היא דצריך להיות נעשה מתחלתו לשם אהל כי הא דמשכן, משא"כ דלתות ומטה, וע"ש עוד מש"כ בזה.

ב. ובעצמות וגידין תסוככני

פי' תוס', אע"ג דהאי קרא באדם כתי', כ"ש בהמה שכריסה למטה כעין אהל. וע' בערוך לנו (על רש"י) דדייק מדברי רש"י דהאהל הוא השדרה של הבהמה. והק' הערל"נ, הא עיקר קרא באדם כתי', ושדרו של אדם מן הצד הוא, וגם מבואר באהלות דבכל אופן נקרא אדם אהל, בין עומד, בין שוכב, הרי לאו דוקא גג השדרה נקרא סכך. ועוד, הרי רש"י כ' לעיל דהכרס מפסיק, ות' דרש"י נקט כן רק משום דמיירי בשוה, וגג שדרה שלהן מלמעלה, אבל באמת בכל צד של אדם ובהמה שיש שם עצמות וגידין מקרי סכך ואהל (ולכך אין חילוק בין עומד ושוכב, וכו'). אבל כ' דמ"מ ק' מש"כ רש"י דכרס הוי אהל, הרי אין בו גידין ועצמות, וצ"ע.

ג. לא אתי דירת עראי ומבטל דירת קבע

ויש לשאול, מהו הדין לגבי הל' טומאה, האם ג"כ אמרי' דלא אתי אהל עראי ומבטל דירת קבע, ולמשל אם הטומאה תחת האהל עראי בתוך האהל קבע אמרי' דהוי כאילו המת בתוך האהל קבע, או דלמא כל הדין דלא אתי אהל עראי ומבטל דירת קבע הוא רק לענין הל' סוכה, אבל לענין טומאה סכ"ס הרי כאן אהל. וע' ריטב"א (כא. ד"ה ואקשינ') דכ' דלפי תי' זו של הגמ' מטה נמי עביד לה אהל וטעמא דמתני' משום דהוי אהל עראי, משא"כ לתי' קמא דמטה אינה אהל כלל. וצ"ע אם כוונתו לומר כן אפי' באופן שהוא בתוך אהל קבע, דיכול לבטל האהל קבע, או כוונתו רק באופן דאינו בתוך אהל קבע.

וע' בחי' ר' חיים הלוי על הרמב"ם (טומאת מת, כ', א' ד"ה והנה דברי') דכ' לחקור במה דאהל מפסיק בפני הטומאה, האם הפשט הוא משום חילוק מקומות ואהלים, דהיינו דכל אהל חולק מקום לעצמו, ונמצא דאין הטומאה והטהרות בחד אהל [וע"ש מש"כ עוד לבאר צד זה, ולכאו' דבריו צ"ב יותר], או דנימא דהוי דין חציצה בפני עצם הטומאה, שהאהל חוצץ בפני הטומאה שלא תצא ממנו ולא תכנס אליו. וכ' הגר"ח דנפק"מ בחקירה זו הוא הגמ' דידן, דאם הביאור בדין אהל הוא דין בחציצה בין הטומאה והטהרה, א"כ כיון דהמטה חשובה אהל, א"כ ודאי חוצצת בפני הטומאה, ואין נפק"מ מה

מראי מקומות - סוכה

כא: (המשך)

דאיסור מעמיד מדרבנן הוא, דשפיר צריך לישב בה, ולפי הטעם דאין לה קבע, ודאי זה הוי פסול דאורייתא, וא"כ ודאי אין לו לישב בה. ותי' דכוונת הגמ' היא דודאי כ"ע מודו לטעם דצריך שיהי' קבע, וקו' הגמ' היא דא"כ למאי נפק"מ להוסיף טעם זה דמעמיד ע"י דבר המקבל טומאה.

ז. לא שנו אלא סמך, אבל סיכך על גב המטה כשרה הק' הרא"ש (סי' א') מה בא אביי להשמיענו, הא משנה שלמה היא, דאם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה, הא אם יכולה לעמוד בפנ"ע, כשרה. ותי' ע"פ מה דאי' בירושלמי, דהחסרון בסמך ע"ג מטה הוא משום דע"י נתמעט אויר הסוכה פחות מ"י טפחים. וביאר הרא"ש, דלפי"ז החילוק בין סיכך לסמך הוא, דהיכא דרך סיכך, הרי הסוכה קבועה מלבד המטה, וא"כ אין המטה ממעטת באויר הסוכה, והוי ככרים וכסתות דפ"ק. וכ' הרא"ש דלפי"ז י"ל דזה מה דאשמעינן אביי, דבסיכך אין חסרון של מיעוט אויר הסוכה.

(תרכ"ט, ט') דמותר להעמיד המעמיד של הסכך על דבר המקבל טומאה, וכ' החזו"א דמה שהתירו הראשונים לסכך על גבי הדפנות שהעמידו על המטה, אי"ז משום דמעמיד דמעמיד כשה' אלא משום דהמטה שם עושה מעשה קרקע, וא"כ אינה נחשבת למעמיד. עוד הק' על דין זה, דלכאו' מה שהעמיד על הדבר המקב"ט גופא נעשה לסכך פסול, וא"כ הסכך עצמו סומך על דבר שאינו ראוי להיות סכך, וא"כ פסק דלפי מנהגנו דאנו נוהגין להחמיר בדין מעמיד, יש להזהר ג"כ לענין מעמיד דמעמיד, ע"ש.

ו. מאי בנייהו

הק' הערוך לנה, הא לפי טעם הראשונים דמה שאסור להעמיד בדבר המקבל טומאה הוא משום שמא יבוא לסכך בו, א"כ לפי מש"כ המג"א (תרכ"ט, כ"ב), דהיכא דאין לו סוכה אחרת חוץ מסוכה שפסולה משום גזירה דרבנן, דמ"מ ישב בה, א"כ נמצא נפק"מ היכא דאין לו סוכה אחרת, דלפי הראשונים